

By special order to friends of TASHMA

תא שמע

פרשת חיי שרה חשון תש"ע

זמנים

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

כתוב בפרשה שאברהם אבינו בא לדבר עם עפרון והכריז אברהם בפני כולם שהוא נותן כסף עבור השדה, וכך כתוב - (פרק כ"ג פסוק י"ג) **וידבר אל עפרון באזני עם הארץ לאמר אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה, ופירש רש"י אך אם אתה לו שמעני - אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם אני אי אפשר בכך אך אם אתה לו שמעני הלואי ותשמעני.** וצריך להבין למה אברהם אבינו צריך לומר הלואי שתשמעני, והרי עפרון כבר אמר שהוא מוכן לתת לאברהם את השדה ואת המערה ואפילו בחינם! אם כן למה אברהם אבינו רומז כאן שיש איזה עיכוב?!

אלא מפורסם שיש צורה מסוימת של התנהגות אצל בני אדם, אם יש אדם חשוב אשר נותנים לו מתנה הרי זה כבוד גדול לנותן המתנה על שאדם חשוב קיבל ממנו מתנה! אפילו שהוא נותן המתנה, בכל זאת ההנאה היא שלו על שאדם חשוב קיבל ממנו! אבל בעפרון המעיין בפסוקים יראה שאמר עפרון כך - לא אדני שמעני השדה "נתתי" לך והמערה אשר בו לך "נתתיה" לעיני בני עמי "נתתיה" לך קבר מתך, הנה שבכל דיבורו הזכיר ואמר לכל שהוא הנותן וחזר ואמר נתתי נתתי, ומה אמר אברהם הלואי ותשמעני כי כל רצונו של עפרון להזכיר הנתינה שוב ושוב, עפרון רצה להיות סוחר ממולח עם קריצת עין, גומל חסדים מפורסם, בעל מעמד שכל החשובים צריכים אותו, וכל זה בפני כל העם שיראו אותו! כלל ידוע (עירובין יג) - כל הרודף אחר הכבוד (גדולה), הכבוד בורח ממנו! אפילו הכבוד חס על כבודו של הכבוד, ובורח!

משפט שלמה הרב שלמה כהן

המקרה

במשך מספר שנים עסק דני בהסעת תלמידים בחברת הסעות פרטית. כשלא נזקקו יותר לשירותיו היה עליו לחפש מעסיק חדש.

דני פרסם מודעה בעיתון המקומי ומספר מוסדות נענו לפנייתו. הוא סיכם דברים בעל-פה עם מנהל בייס "הארזים" על מערך שירותי ההסעות לשנה"ל הבאה תמורת

ששת אלפים שקלים לחודש.

יומיים לפני תחילת שנה"ל קיבל דני

טלפון ממזכירות ביה"ס, הם הודיעו לו על כוונתם להמשיך עם הנהג הקודם, ולכן הם אינם צריכים את שירותיו. דני היה המום!!!

יומיים לפני תחילת הלימודים מובן שלא ניתן יהיה למצוא עבודה אחרת. דני נותר מחוסר עבודה, ובחשדי השם אחרי החגים הוא הצליח למצוא עבודה כנהג בהיקף משרה קטנה יותר

מהמשרה הראשונה, בשכר של ארבעת אלפים שקלים לחודש.

www.tashma.net

כיוון מזרח מערב צפון ודרום

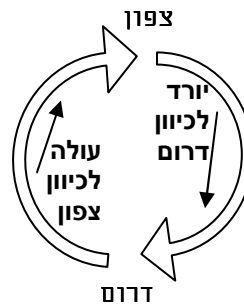
מקובל היום בעולם למדוד את הכיוונים לפי צורת כדור הארץ, ונפרט - צפון זה הנקודה העליונה של כדור הארץ, ודרום זה הנקודה התחתונה של מזרח הכדור, ושתי נקודות אלה הם הציר שעליו סובב כדור הארץ.

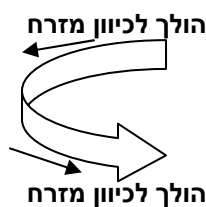
אבל מזרח ומערב זה כיוון של

הליכה שאדם הולך ביחס לציר, אם הוא הולך ימינה או הוא הולך לכיוון מזרח, ואם הוא הולך שמאלה אז הוא הולך לכיוון מערב.

יש הבדל בין צפון ודרום לבין מזרח ומערב! מה ההבדל? ההבדל הוא שאם אדם גר באמצע הבטן של כדור הארץ והוא מתחיל ללכת לכיוון צפון, הוא תמיד הולך לכיוון צפון עד שהוא מגיע לנקודה העליונה של ציר סיבוב כדור

הארץ, אבל ברגע שהוא מגיע לנקודה העליונה והוא ממשיך ללכת הוא מתחיל לרדת לכיוון דרום, וכך גם מי שיוצא מביתו והולך לכיוון דרום, ברגע שהוא מגיע לנקודה הדרומית והוא ממשיך ללכת אז הוא מתחיל לעלות מהצד השני והוא הולך כעת לכיוון צפון.

מערב אבל במזרח ומערב זה שונה, אדם שהולך לכיוון מזרח הוא תמיד הולך לכיוון מזרח אפילו אם הוא מקיף את העולם כמה פעמים עדיין הוא הולך לכיוון מזרח, וגם במערב אם אדם יצא מביתו וילך לכיוון מערב אפילו אם הוא יקיף את העולם כמה פעמים הוא עדיין הולך לכיוון מערב.

אבל כל זה לפי מה שמקובל היום בעולם, בואו ונבדוק אם זה כך גם על פי התורה - או שעל פי התורה הכל נמדד בצורה אחרת.

מפסוק בתהילים משמע שאצלנו הרוחות של העולם נמדדים אחרת! קודם נסביר ואחר כך נראה את הפסוק. הרוחות של העולם לפי מה שנראה בתהילים נמדדים מנקודה אחת! מירושלים! מבית המקדש! ואז כיון

←

משפט שלמה - המשך

הטענות

דני טוען שביה"ס צריך לפצות אותו על הפרת ההסכם. עליהם לשלם לו את כל הסכום שהיה מרוויח בעבודתו בשנה"ל הנוכחית, שהם ששת אלפים שקלים כפול שנים עשר חודשים, דהיינו שבעים ושניים אלף שקלים.

מנהל ביה"ס "הארזים" טוען שמאחר וההסכם היה בע"פ בלבד, הוא אינו חייב לו דבר.

פסק-הדין

הנהלת ביה"ס "הארזים" חייבת לשלם לדני שלושת אלפים שקלים על החודשיים שבהם הוא לא עבד (מתחילת שנה"ל עד אחרי החגים), ועל שאר שנת הלימודים (דהיינו עשרה חודשים) חצי מההפרש בין מה שהרוויח בפועל ובין מה שהיה מרוויח אם לא היו חוזרים בס, דהיינו אלף שקל לחודש.

סה"כ שש עשרה אלף שקלים.

הסבר

מבואר בחו"מ ס' שלי"ג סעיף א' ו-ב'

אחד שכר פועל והתנה עמו בע"פ, אולם לפני שהתחילו במלאכה חזר בו, אין לפועלים עליו אלא תרעומת בלבד. (כלומר אין להם תביעה ממונית אולם הם יכולים להקפיד עליו, וכדי להסיר הקפדה זו יש לפייס אותם במשהו). ואם כבר התחילו במלאכה או אפילו יצאו מביתם ללכת למקום עבודתם, צריכים לשלם להם את מלוא שכרם. אולם אם הם השתכרו אמש וכעת אינם משתכרים כלל, יש לשלם להם אך לא את כל שכרם, אלא כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה. כיוון שסוף סוף הפועל לא היה צריך לעבוד, וכל פועל מוכן לקבל פחות שכר אם אינו צריך לעבוד בעבודה קשה ומפרכת ויעדיף לשבת בביתו ולקבל משכורת. והסכום שיש לשלם לו תלוי כמובן בסוג העבודה. כי אחד שעובד בעבודת כפיים בודאי יהיה מוכן לשבות ולא לעבוד, יותר מאחד שעובד עבודה קלה. וישנם אנשים שנהנים מאוד מעבודתם ולא ירצו

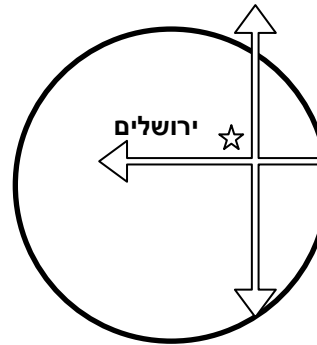
כלל לשבת בטלים. ומכל מקום קבעו האחרונים ככלל שפועל בטל הוא חצי ממשכורת (עיין חו"מ ס' שלי"ג). ובהמשך שם מבואר שאם בסוף הפועל מצא עבודה אחרת, אין צורך לשלם לו כי בסופו של דבר הוא לא הפסיד אלא"כ השכר בעבודה השניה נמוך מהשכר של העבודה הראשונה. ולכן בנידון דידן כששכרו אותו, שכרו אותו לכל שנת הלימודים, וכמובן שצריכים לשלם לו גם עבור החופשים, וגם עבור החודשים שלא מצא עבודה אחרת, כיוון שידוע שהיו לו עוד הצעות עבודה, צריכים לשלם לו כפועל בטל דהיינו חצי מששת אלפים שקלים לכל חודש, שהוא שלושת אלפים שקל לחודש, למשך חודשיים. ומאחרי החגים כיוון שמצא עבודה אחרת אך בשכר נמוך יותר, יש לשלם לו מחצית ההפרש כפועל בטל כמו שבארנו, שהוא אלף שקל לחודש, למשך עשרה חודשים. ולכן יוצא שעליו לקבל סכום בסך ששה עשר אלף שקלים.

(לשון לימודים)

בענין הנל כתוב בישעיה (י"ד י"ג) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל לכוכבי אל ארים כסאי ואשב בהר מועד בירכתי צפון, ופירש"י בהר מועד, הר שהכל מתועדים שם הוא הר ציון, בירכתי צפון, בעזרה מקום שנבחר בו ירך הצפוני כענין שנאמר על ירך המזבח צפונה ע"כ, ועיין עוד במפרשים, ולפי מה שנתבאר לעיל שרוחות העולם נמדדות מגקודת מרכז, וע"כ בכל רוח שילך כל שמתמיד הליכתו בכיוון ההוא אף שנמצא חוזר למקומו מן העבר השני עדיין נחשב בשם הרוח שבו החל לילך, ולא רק במזרח ומערב אלא גם בצפון ודרום, והנקודה ההיא מקומה "ציון" אשר הימנה נמדדים כל רוחות העולם, מבואר זה שאמר הפסוק בתהלים יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב, שהר ציון הוא ירך צפון היינו שממנו מתחיל רוח הצפון וממילא כן גם שאר הרוחות תחילתם מציון, ובגמ' יומא דף נ"ד ע"ב גבי אבן שהיתה בקה"ק אמרו ושתיה היתה נקראת, תנא שממנה הושחת העולם, תנן כמאן דאמר מציון נברא העולם דתניא רבי אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא, שנאמר בצקת עפר למוצק ורגבים ידבקו, רבי יהושע אומר עולם מן הצדדין נברא, שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ וגשם מטר וגשם ממרות עזו, רבי יצחק אמר אבן ירה הקדוש ברוך הוא בים ממנו נשתת העולם, שנאמר על מה אדניה המכעו או מי ירה אבן פנתה, וחכמים אומרים מציון נברא, שנאמר מזמור לאסף אל אלהים ה' ואומר מציון מכלל יפי ממנו מוכלל יפיו של עולם ע"כ, ונראה כיון שמציון נברא העולם ע"כ כל רוחות נמדדות משם.

ובפסוק שבישעיה המדבר על מלך בבל, נראה זה שביקש מלך בבל, כיון שחשב עצמו אלוה אמר שכל רוחות העולם יהיו נמדדות ממקומו ושהוא ירכתי צפון, וכאומר שממנו וממקומו בככל נשתת כל העולם.

שהרוחות של העולם נמדדים מירושלים, לכן לא רק במזרח

ומערב אלא גם בצפון ודרום אם אדם ילך לכיוון צפון הוא תמיד הולך צפונה אפילו אם הוא יקיף את העולם כמה פעמים, וגם כשהוא יורד מהצד השני של העולם הוא עדיין הולך לכיוון צפון, וכך גם

בדרום אם אדם הולך לכיוון דרום אפילו שהוא מקיף את העולם ועולה מהצד השני הוא עדיין הולך לכיוון דרום!! כי הנקודה שממנה מודדים את כל רוחות העולם היא ירושלים!

איזה פסוק בתהלים? כתוב כך - בפרק מ"ח פסוק ג', "יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב", זאת אומרת שהר ציון, ירושלים, הוא "ירכתי צפון" משם מתחיל הצפון!! ואם סימנו לנו שמשם מתחיל הצפון אז גם שאר הרוחות של העולם גם דרום מזרח ומערב! הנה רואים מתהלים שהנקודה אשר ממנה מתחילים למדוד את רוחות העולם היא ירושלים ולא שייך כלל לציר של כדור הארץ.

ולמה דוקא מירושלים? כי הגמרא אומרת שמציון נברא העולם, שהעולם החל מירושלים ומשם נמשך והקדוש ברוך הוא ברא את כל העולם אך הכל התחיל מירושלים, ולכן הכל נמדד מירושלים!

מה הקשר לפרשה?

כתוב בפרשה (בספר בראשית פרק כ"ה פסוק ה') "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם", רואים שכתוב בפרשה שאברהם אבינו שלח את בני הפילגשים אל ארץ מזרח (ארץ קדם)! הרי אין דבר כזה ארץ מזרח כי מזרח זה רק כיוון, ולא משנה לאיזה ארץ תלך תמיד יש כיוון מזרח ומערב, אם כן איך אפשר לומר על ארץ מסויימת שהיא ארץ מזרח?

אלא רואים שיש נקודה מסויימת בעולם אשר ממנה מודדים את כל הרוחות, ואם יש ארץ שנמצאת מזרחית לנקודה ההיא אז זה נקרא ארץ מזרח!! והנקודה ההיא זה ירושלים!

עבידי לטעמא

שאלה: היה מבשל מרק דג, ונתן לתוכה תבלינים של מרק עוף מחברת "אוסס". וחשב בטעות שהתבלינים אלו היו פרווה, אבל בסוף מצא שהיו מעוף אמיתי. האם אסור לאכול המרק דג, מחמת סכנה של בשר ודגים?^(א)

הקדמה לעבידי לטעמא: איסור שנפל לתוך היתר, אינו אוסרת אא"כ אין לה ביטול. ובדרך כלל יש לה ביטול בששים. [פעמים יש גם ביטול ברוב. והדינים בקיצור: יבש מין במינו בטל ברוב. לח מין במינו, מדאורייתא בטול ברוב ומדרבנן צריך ששים. יבש מין בשאינו מינו, מדאורייתא בטול ברוב ומדרבנן צריך ששים. ולח מין בשאינו מינו, גם מדאורייתא צריך ששים מדין "טעם כעיקר".^(ב) והוא שאמרין שיש ביטול בששים הוא משום שמן הסתם אינו נותן טעם ביותר מששים. אבל בכל איסור אם ידוע שכן נותן טעם ביותר מששים, שפיר יכול לאסור אפילו יותר מששים.^(ג) והדין של "עבידי לטעמא", היינו שאמרין שמן הסתם התבלינים נותן טעם אפילו באלף, ולכן אינו בטול^(ד).

שומן: ע' בטי"ז יו"ד ס' צח סק"א שהביא מהאור"ה, שדווקא תבלין ומלח, שחריפין הן, אמרין שמן הסתם נותן טעם ביותר מששים. אבל שומן, אף שעבידי לטעמא, אינו צריך לחוש שנותן טעם ביותר מששים. אבל לכאורה ה"ה בשומן, שאם מרגיש בטעימה הטעם של שומן, ששפיר אסור להמשיך לאכול, שהא עכשיו יודע שנותן טעם. רק שלגבי שומן אמרין שמן הסתם אין צריך לחוש לזה, וכמו שאר מאכל שיש ביטול בששים מן הסתם^(ה).

מלח הבלועה מבשר: ע' בש"ע ורמ"א שכתבו שהא שאמרין שתבלין שעבידי לטעמא אינו בטול, היינו דווקא אם התבלין היה אסור מחמת עצמן^(ו). אבל אם התבלין היה נאסר מחמת בליעות איסור, בתבלין אלו יש ביטול בששים. למשל, מלח הבלועה מבשר, שנפל המלח לתוך תבשיל של חלב, אף שהמלח שפיר עבידי לטעמא, מ"מ הבשר שבתוך המלח אינו עבידי לטעמא. ולכן אף שהמלח שפיר בשרי, מ"מ לענין עבידי לטעמא כיון שאין הבשר עצמה נותן טעם לתוך התבשיל ביותר מששים, לכן יש ביטול בששים.

עוף מרוכז: לכאורה לענין השאלה שלנו לגבי מרק עוף של "אוסס" אין שייך להקל מדין הטי"ז. שהא הטי"ז איירי בשומן רגיל, משא"כ בנידן דידן התבלינים נעשו מעוף מרוכז שע"י כמות קטן יכול ליתן טעם בכל הקדירה. אבל אפשר לטעון להקל מדין הא שאין איסור מחמת עצמה. שהא לכאורה אין בתוך התבלינים אלא בליעות של עוף בעלמא, ומה שמרגיש הטעם בקדירה הוא רק מחמת שאר התבלינים שבתוכה שפרווה. אבל צריך לבדוק המציאות אם הטעימה החזקה הוי מעוף אמיתי, או רק מהתבלינים אחרים. ושמעתי שהמציאות הוא שהוא מעוף אמיתי מרוכז, ולכן אסור לאכול^(ז). וכן שמעתי מר' יצחק ברקוויץ שליט"א להחמיר למעשה לאסור לאכול.

הגעלה: עכשיו שאמרנו שאסור לאכול המאכל, יש לדון לענין הכלי - האם גם צריך להגעיל הכלי? מצינו שיטת הטי"ז שמותר לבשל דגים בכלי שיש בתוכה בליעות של בשר^(ח). והטעם להקל הוא משום שאין סכנה בבליעות. ולכן לכאורה יש ללמוד משם שה"ה לענין נידן דידן, שכלי שנתבשל בתוכה בשר ודגים ביחד שאין צריך הגעלה להוציא הבליעות, משום שאין סכנה בבליעות. אבל יש לחלק שדווקא התם יש להקל, משום שאמרין שאין כח בבליעות של בשר לחבר לתוך הדגים לעשות סכנה. משא"כ הכא שכבר בישל בשר ודגים בעין ביחד, וכבר יש סכנה, בזה שמא גם בליעותיו הוא סכנה. ולמעשה יש מח' אחרונים אם צריך הגעלה. ע' בפתחי תשובה יו"ד ס' קטז סק"ג שהביא בשם תפארת למשה שמחמיר להצריך הגעלה. וע' בכף החיים שם סק"יג שמקיל בזה. ולמעשה ע' בשמירת הגוף והנפש ס"א הע' כו שהביא מהגר"פ עפשטיין זצ"ל (ראב"ד פה"ק) שאין נוהגין להחמיר בזה, "ולא שמענו מימינו שהורו כן"^(ט). וכן שמעתי מר"יב שלי שמנהג העולם להקל בזה לא להצריך הגעלה.

(א) דין של עוף ודגים שיה לדין בשר ודגים. כיצד צפ"ח ס' קטז זק"ב בשם השב"ח יעקב. וכ"כ בערוה"ש שם ס"י. אבל ע' בשמירת הגוף והנפש ס"א הע' כו שהביא בשם השו"ת בית יהודה שאין למחות ציד המקלין. וע"ע צע"ז ס' קטז סק"ב שהביא דיעות לענין אם שייך ציטול בששים בסכנה. וע' צפ"ח ס' קטז סק"ג שמוחר אפילו לצטל לכתחילה דגים צבצר בששים. וע' בשמירת הגוף והנפש פ"א ס"ה הרבה מקורות לזה. (ב) כל זה מוח' ראשונים. וזהו מסקנת הש"ע למעשה. ע' ציו"ד ב"ס לח וס' קט. (ג) ש"ך יו"ד ס' לח סק"ב. ולכאורה אם נותן טעם ביותר מששים הוי אסור מדאורייתא לאכול. וכמו בכל לח מין בשאינו מינו שאמרין "טעם כעיקר" מדאורייתא. וכ"כ צצ"י בשם הר"ן (ס' לח ס"ב ד"ה אצל הר"ן). אבל ע' בש"ך סק"ב שכתב שאינו אסור אלא מדרבנן. ול"ז סברתו. וע' צע"א שם שמו"ק לראות צאצן העוור צאצ"ח ס' תמו. וע"ש צאצן העוור שכתב שכן דעת העוור שאינו אסור אלא מדרבנן. וע"ש בהעבדה"ע סברא לזה. (ד) רמ"א יו"ד ס' לח ס"ה וש"ך שם סק"ב. ודברים שצדידי לטעמא שאמרין שאינם מתבטלים אפילו צאצ"ח, אינו דומה לשאר דברים שאינם מתבטלים כגון צריה, או חר"ל, או דבר שבמניין. ששאינו אלו שאינם מתבטלים מחמת חשיבותן. משא"כ צדידי לטעמא אינו צטל רק מחמת המליחות שנותן טעם. ולכן אם ידוע שנותן טעם רק עד מלאה או מאחיס, אין דין לאסור אפילו עד אלה. רק שכתב הש"ך שכן הסתם דברים כאלו יש לחוש שנותן טעם אפילו עד אלה. (ה) אבל ע"ש שהביא דבר מחודש, שלגבי שומן אפילו אם טעם טעם השומן אטפ"ס אמרין שצטול הוא. ששאינו טעם של דבר חריף. מטעם שומן שאינו נרגש כ"כ. אבל משמעות הש"ך להחמיר בכל דבר שיכול לטעום (ע"י טעימת אדם ציוויו). וכן שמעתי מר"צ של' למעשה, שיכול לסמוך על הטי"ז רק לטעום התבשיל. אבל אם טעם טעם שומן, שפיר אסור להמשיך לאכול. (ו) ש"ע ורמ"א ס' קה יו"ד ורמ"א ס' לח ס"ה. ולאפוקי הראשונים שהוציאו בסוג"ג לית קמ"א. (ז) אבל תלוי בכל חצרה וחצרה. ואם יכול לצרר המליחות בחצרה מסויימת, שאין זה עוף מרוכז אלא רק בליעות עוף, והנחית טעם החזק הוא רק מהתבלינים אחרים, אה"י יש להקל. (ח) ע"ז ס' לה סק"ג. וכן מנהג להקל. אבל יש נוהגים להיות להם קדירה נפרדת לדגים. (ט) וע"ש שכתב להמתין כ"ד שעות ומוחר. והטעם, שלאחר כ"ד שעות צל"ה הוי טעם פגום, ומהיכי יחיה על טעם פגום של סכנה לגזור להצריך הגעלה. אבל לא מלוי שיהיה אסור לצטל חריף בתוכה, אף שמשווייה ליה לשבח.